

“Saixa,
encara
me'l sento
a la vora”

Per a Marina Litvinenko l'enverinament del seu marit va ser una revenja del KGB i de Putin.

Tristesa profunda i una certa fragilitat es reflecteixen en la mirada de Marina Litvinenko, la vídua d'Aleksandr Litvinenko, l'ex-agent rus enverinat a Londres encara no fa un any. Marina presenta per tot Europa el llibre *Muerte de un disidente*, signat conjuntament amb Alex Goldfarb, directiu de la Foundation for Civil Liberties, creada per Boris Berezovski, l'oligarca rus exiliat a Londres.

Comento a Marina Litvinenko que potser li és difícil de combinar la feina

de promoció del llibre amb els sentiments de dolor per l'absència encara recent de Saixa, que és com ella anomena en tot moment el seu marit. “No m'és fàcil –diu–, perquè tot ha passat fa molt poc. Però necessito fer-ho; si no em sentiria pitjor. I no solament pel significat que té el llibre d'homenatge a la memòria de Saixa. No es tracta només de la l'assassinat del meu marit, sinó del perill que n'emergeix, i que afecta la seguretat de tots. Tots ens hauríem de fer la pregunta: És possible que Rússia sigui un enemic? I al mateix temps jo demano: Qui va matar el meu marit?”

És inevitable de parlar d'Andrei Lugovoi, primer sospitós, segons les investigacions de Scotland Yard, d'haver dipositat el poloni 210 a la tassa de Litvinenko l'1 de novembre de 2006 al Pine Bar de l'Hotel Millennium. Rússia ha denegat a la justícia brità-

nica l'extradició de Lugovoi, que es presenta a les eleccions parlamentàries del desembre a les llistes del partit de Vladímir Jirinovski, d'extrema dreta. Per a Andrei Lugovoi aconseguir l'acta de diputat i, per tant, la immunitat parlamentària, és bàsic amb vista a evitar sorpreses.

Per a Marina, “si Lugovoi fos innocent, com assegura, no tindria cap inconvenient a venir a Londres i explicar els fets a la justícia. I com que es nega a fer-ho encara esdevé més sospitós. Però tampoc no hem de perdre de vista que l'assassinat es va cometre amb una substància, el poloni, que és sota control de l'estat. I això fa pensar que l'estat hi era darrere”.

L'estat del KGB. Parlem de la Rússia d'abans de Putin. Del temps de la perestroika i de Ieltsin. De quan el règim totalitari s'havia ensorrat i da-

vant dels ciutadans s'obria un ventall d'esperances que mai no s'arribaren a complir, almenys per a la majoria de russos. Marina, aleshores una jove d'encara no 25 anys, també creia en un futur millor. "No m'imaginava vivint refugiada a Londres. Ja fa set anys que sóc una exiliada i en aquest últim tot s'ha complicat encara més. Saixa ens en va avisar. 'Hem d'anar en compte amb aquesta gent -deia-. Això que hi ha a Rússia és l'estat del KGB.'" Litvinenko fugí a Londres l'any 2.000 després de greus enfrontaments amb la direcció de l'FSB -l'antic KGB- i després publica el llibre *Blowing up Rússia* -'Fent explotar Rússia'-, en què acusa els serveis secrets d'ésser al darrere dels atemptats contra els blocs d'habitatges, a final d'estiu de 1999, que el govern va atribuir als terroristes txetxens.

Continuem parlant d'aquesta Rússia que, tot i viure sota un règim policíac, no sembla disposada a reaccionar per l'assassinat a trets de la periodista Anna Politkóvskaja o del terrible enverinament de Saixa. Putin continua tenint més del 70% de suport popular. És que Rússia està disposada a cedir espais de llibertat en canvi de seguretat i prosperitat econòmica?

Per a Alex Goldfarb, el coautor del llibre, "la relativa prosperitat que ara viu Rússia no és gràcies a Putin, sinó que en va posar les bases Ieltsin. No es tracta de canviar llibertat per seguretat, que fins i tot podria ser comprensible. El que passa és que l'opinió pública russa és intoxicada per conceptes de conspiració i d'assetjament. La mentalitat kagebista, de desconfiança cap a Occident, va penetrant en la societat russa".

Saixa va triar Berezovski. Segons Marina i Alex Goldfarb, Aleksandr Litvinenko coneixia prou bé l'FSB i va intuir el perill que significava per a Rússia que arribés al poder. Marina diu: "Saixa era un home pròxim a Boris Berezovski i per això Putin no n'estava, d'ell." Poso sobre la taula la possibilitat que Litvinenko hagués estat un ingenu. Que potser no va arribar tenir tota la informació sobre les complexes relacions que podien arribar a establir entre ells els poderosos, que avui són aliats i l'endemà enemics. Que potser

Allò que no diu el llibre

Tot i que Marina Litvinenko figura com a coautora del llibre, qui en tot moment dirigeix el relat en primera persona és l'altre coautor, Alex Goldfarb, executiu de la fundació pro Drets Humans creada per l'oligarca Boris Berezovski. El to que fa servir Goldfarb per presentar els diàlegs entre personatges és d'una familiaritat tan domèstica que a un lector poc entès en vida russa se li pot arribar a escapar que Volòdia és Putin, que Boris Nikolaevitx és Ieltsin, que Boris -i prou- és l'oligarca Berezovski, i que George és, ni més ni menys, el magnat nord-americà George Soros.

L'autor presenta gairebé la relació de Soros i Berezovski com un col·leguisme de barra de bar. Goldfarb no esmenta en cap moment les opinions que el magnat expressa sobre l'oligarca rus, sense embuts, en el seu llibre de memòries: "Berezovski es va enfurismar i jo vaig sentir esgarriances. [...] Berezovski no podia fer la transició a la legitimitat; la seva única oportunitat era mantenir la gent dins l'embolic de relacions il·legítimes que havia creat." L'opinió de Soros referint-se al paper que feia Berezovski dins el clan del Kremlin és tot un símptoma. Abans del Berezovski exiliat que es comporta com un mecenes humanista, capaç de buscar la complicitat de l'actriu combativa i esquerrana Vanessa Redgrave i aconseguir d'aparèixer acompanyat de l'ex-dissident Ielena Bónner -pels generosos donatius que l'oligarca fa al Museu Sakhàrov-, abans d'aquest Berezovski de Londres hi ha hagut un altre Berezovski del qual Alex Goldfarb no parla.

El llibre no entra a fons en les privatitzacions delictives dels primers anys 90 a Rússia. Ni en aquell Berezovski de qui s'arribarà a dir, quan és nomenat secretari adjunt del consell de seguretat -un autèntic politburó postcomunista- que "el capital criminal ha arribat al poder". Cap explicació detallada de les sospites d'implicació que planen sobre l'oligarca arran de l'assassinat del periodista Vladislav Listiev, director de la cadena pública ORT que Ielstin havia cedit a l'oligarca pràcticament a preu de saldo, i de la qual Listiev té la gosadia d'investigar-ne els comptes. Per cert, en aquells temps, l'any 1995, el cap de seguretat de les empreses de Berezovski era un tal Andrei Lugovoi, l'home que la justícia britànica assenyala com a principal sospitós de l'enverinament de Litvinenko.

Només en tres ocasions apareix al llibre el nom de Dimitri Kovtun -l'home que es perfila com a còmplice de Lugovoi en el transport del poloni- i ni un mot sobre l'activitat de Kovtun com a agent del KGB a l'RD, quan Putin n'era un dels homes clau. Res de res sobre la investigació que el 2001 publica el periodista nord-americà d'origen rus Paul Klébnikov -responsable de l'edició russa de *Forbes*, assassinat fa tres anys-, que aportà indicis sobre un presumpte finançament de Berezovski a les xarxes de combatents wahhabites de Txetxènia, que havien de provocar la guerra que portà Putin al poder. Un pla que -sempre presumptament- es completaria amb l'esclat dels blocs de veïns de Moscou i d'algunes altres ciutats, amb 300 morts i l'esperada espiral de xenofòbia contra els txetxens i de suport a Putin. D'això, se'n podia haver encarregat el KGB, segons denuncià Litvinenko quan ja havia fugit a Londres.

El llibre eleva a la categoria de veritat la part que implica Putin -i els indicis apunten en aquesta direcció-, però passa de puntetes sobre la part que esquitxa Berezovski. Quan es refereix a les acusacions contra l'oligarca, Goldfarb avisa el lector que provenen d'algun mitjà "sensacionalista" -cita el diari rus *Moskovski Komsomolets*- o bé de l'equivocada tendència de la premsa occidental d'informar "equilibradament" de l'afer, repartint sospites tant per a l'amo del Kremlin com per al seu antic aliat.

I aquest seria el fons de la qüestió: va existir mai un pla Berezovski-Putin per a obtenir i compartir el poder a qualsevol preu -encara que fos >>>

Saixa va ser víctima d'aquesta falta d'informació.

"No va ser cap ingenu ni cap víctima", intervé Alex Goldfarb. "Saixa va triar i ho mantenir fins al final. En el conflicte Putin-Berezovski, Saixa va apostar per Berezovski, amb qui compartia la idea de Rússia".

Difícilment es podrà aclarir mai l'assassinat d'Aleksandr Litvinenko sense la informació que, ara com ara, els poderosos enfrontats –Putin i Berezovski– se suposa que tenen més que blindada. Dic a Marina Litvinenko i a Alex Goldfarb que la mort de Saixa és un drama ple d'ombres perquè suc-

ceeix enmig de la confrontació de dos poders igual de foscos.

Un bon amic. Marina Litvinenko se sent segura a Londres. No hi té por. I es nega a pensar en agressions i violències, tot i que sap que la publicació del llibre no agradarà als qui tenen el poder a Rússia. La barreja de tristor i de lluminositat torna a la mirada de Marina quan evoca els dies en què Saixa encara hi era: "Jo sabia que tenia una feina difícil, complicada. Ell m'ho havia explicat i ho vaig acceptar. Era fidel i afectuós. I un bon amic. Algun dels nois del barri amb qui jugava encara el troben a faltar. Em deia cada dia que m'estimava, i això significava molt. I quan hi penso, me'l sento molt a la vora. Saixa encara em fa una dona feliç".

Libert Ferri

>> centenars de cadàvers i una guerra d'extermini–, que després Putin va traïr? Va ser la venjança de Berezovski, ja exiliat, destapar, recolzant-se em Litvinenko, la responsabilitat del KGB en els atemptats contra la població civil, atribuïdes després als txetxens? Es van reunir, a la Costa Brava, Boris Berezovski i el dirigent txetxè Kazbek Makhaixev per *negociar* la desestabilització de Txetxènia –que Putin necessitava–, com assegura el periodista Andrei Piontkovski? Sabien de què anava tot plegat, tant Litvinenko com els seus presumptes botxins Lugovoi i Kovtun? O és que potser tots ho sabien tot, perquè tots plegats eren vells coneguts? En tot cas, queda clar que Aleksandr Litvinenko –producte, com Andrei Lugovoi i Dimitri Kovtun, de la *privatització* dels serveis de seguretat per part dels poderosos– va triar el costat perdedor de la barricada.